

naar hem uit te
af mij de hand,
van Sion".
alles aanroeren,
derij het heeft;
ook persoonlijk
kijde even onder

over de wijze,
der gemeente
hij kent uit het
de Kunst", de
schets werd
eft vrijwel de-
ler nu in zijn

or het lezen er-
voeld. Wat ons
dat krijgt in de
klank.

er leven voor
net meer weg-
en ik wil niet
r slagen die ik
veel komen. Ik
an of bij menig
ezen van deze
evensherziening

staat voor den
e aanklacht als
elfs niet mogen
ad tot de ware

Woords in de
echt en roeping

nen.

dat de dominé

zal hebben.

act er is? Weel

er zijn in een

en, hoeveel be-

en vóór de do-

lan maar zullen

? Vergis ik mij

chuldig aan de

eft (en terecht)

dat hij niet vol-

er wel gedaan

el eens van op

er bestaat tus-

or de bezoeken,

waarbij broeders

alle mogelijke

voortgang heeft.

Testament zich

laar te komen.

ard met allerlei

over den toe-

zaken van alge-

men schreef men

Zoo trof mij de

over „de Hand

Vossius filius Dio-

ngnam vertissel

Judaeo quodam

ristianam Reli-

manus Dei, glo-

op.

ikelijk en direct

de geschiedenis

dingen bestuurt.

ons allermint

ge kringen tref-

ergelijk spreken

als de geschie-

lere openbaring

dingen bestuurt.

chouwen, maar

van de dingen.

in openbare en

blijft er, buiten

geopenbaard in

el waar wij niet

het onweerde:

Hij eigenlijk?

vinging van alge-

die wel naief.

t de Uiver-ramp.

anic. Dan zijn er

t, wat God daar-

laarin voor ons

et. Buiten Jezus

anders dan een

an Gerard Vossius

, door een zekere

godsdiens te onder

ven had. Hier blijft

Zijn eer handhaaft

Ik zou dat niet graag willen missen; maar dat neemt zijn tijd. Om dat te kunnen beoordeelen zou br. Hollander eens een weekje bij een dominé moeten logeëren en bij hem op de studeerkamer moeten gaan zitten en eens onthouden hoe vaak de telefoon gaat en de deurschel. Nog eens, ik vind dat mooi en ik vind het een gelukkig verschijnsel, dat men met zijn nood naar de pastorie komt. Maar het doet toch wel wat pijn, als het werk, dat daarin schuilt, zóó weinig gezien en als arbeid aan de gemeente erkend wordt.

Men zegt wel eens: „de dominé's in de groote steden moeten ook aan het gewone huisbezoek doen"; accoord.

Maar laat men als men dat vraagt, zich dan ook de dingen toch eens nuchter voorstellen.

In de maanden, waarin het huisbezoek plaatsvindt loopende de catechisaties.

Dat betekent (ik zal nu maar mij bepalen tot Groningen) dat de predikanten door kerkeraadsvergaderingen en catechisaties vrijwel altijd vier avonden van de zes bezet zijn. Zaterdagavond kan men geen huisbezoek doen. Blijft over één avond in de week. Neem nu aan, dat een dominé in de wintermaanden geen enkelen avond voor zichzelf hebben mag; goed. Maar daar zijn toch ook nog wel eens vergaderingen voor den kerkeraad; die moeten toch ook een plaatsje hebben.

Laat ik dadelijk er bij zeggen, dat, om zulke commissievergaderingen mogelijk te maken, heel vaak de middaguren, zelfs des Zaterdagmiddags in beslag genomen worden.

Hoeveel avonden blijven er dan over voor huisbezoek? Laten wij nu maar eens nemen 26 avonden in het jaar. Stel het aantal bezoeken per avond op twee; dan wordt dat in een jaar 52.

Maar de wijk telt 600 gezinnen. Denkt men nu werkelijk, dat de gemeente daardoor bevredigd zou zijn?

Neen, wij doen ons werk niet goed. Maar br. Hollander had er toch ook wel eens aandacht aan mogen wijden, dat dat voor een goed deel ook ligt aan de omvangrijkheid van dat werk in groote stadskerken.

Ik geloof trouwens, dat het op de hoogte zijn met wat er in de gemeente leeft ook nog wel meevalt. Ik geloof, dat wij, dominé's, tegenwoordig misschien beter dan iemand anders weten wat er geleden wordt door der tijden nood onder Gods volk.

Ik zou daarover wel eens met br. Hollander willen praten.

Ja, zal men zeggen, maar gij, dominé's bemoeit u te veel met alles en allerlei.

Daar zit ongetwijfeld een element van waarheid in.

Maar heeft de schrijver er zich nu ook wel rekenschap van gegeven hoe dat komt?

grillige macht, die maar met ons doet.... Buiten de Schrift om, weet ik waarlijk niet, wat God mij heeft te zeggen.

O, het is zoo verleidelijk, om eigen gedachten of wenschen aan te zien voor een goddelijke fingerwijzing of bevel. Maar we leven niet meer onder het oude verbond. We zijn juist veel rijker doordat de Heilige Geest is uitgestort. Als we gehoorzaam bij de Schrift leven, hoeven we niets anders te doen, dan ons verstand te gebruiken en mogen we gerust wezen, wat er ook gebeurt, wetende dat Gods hand ons leidt, zonder dat we stemmen en teekenen en fingerwijzingen krijgen en „handen des Heeren" opmerken.

In heel mijn leven is de hand van God en de leiding van Zijn Geest. Dat alleen bewaart mij voor zenuwachtigheid. Ik weet mijn heele leven in die hand van God, en ik weet ook, dat heel HET leven en al wat er gebeurt en niet gebeurt onder Gods bestel ligt. Dat weet ik, omdat God dat heeft gezegd en beloofd en daarom heb ik er geen behoefte aan, die hand van God op te merken, juist in DIE gevallen, dat het mij nu eens frappeert. Het gevaar is zoo groot, dat we de z.g. bedoeling van dien finger Gods dan naar eigen inzicht duiden of heelemaal misduiden.

Iets dergelijks doet zich voor bij dominees, die een beroep aannemen, ofschoon ze er heelemaal geen lust in hadden, maar die door God toch zoo geleid worden, of omgekeerd. Op deze manier is vaak gesproken en de gemeente vond dat heel vroom, ofschoon deze of gene het wel eens vreemd gevonden zal hebben, dat een dominee, die geen zin had, toch maar kwam.

Maar erger is, dat vele gemeente-leden vaak meer van het geval wisten, en de heel natuurlijke motieven of bezwaren kenden, die tot de beslissing hadden geleid. Hier is veel scha gedaan aan het vertrouwen.

Het spreken over den „wil" des Heeren is niet zelden dubbelzinnig. Wat bedoelen we eigenlijk, als we het daarover hebben? De onderscheiding „geopenbaard" en „verborgen" wil is ook niet geheel helder! Want de verborgen wil is nooit absoluut verborgen, immers de profetie maakt er iets van openbaar. En de geopenbaarde wil is niet altijd en in elk geval even duidelijk! Beter is, in het laatste geval eenvoudig te spreken van Gods bevel. Door Gods bevelen hebben we ons te laten leiden. Als we gehoorzaam leven bij

Komen ze niet tot ons, de verschillende organisaties in de gemeenten met de vraag om hulp?

Dominé, wilt u een stukje voor ons schrijven?

Dominé, wilt u een woordje voor ons spreken?

O, ik doe dat zoo graag; maar als wij dat dan doen, is het wel heelemaal billijk, dat men later zegt: „dominé, u moet ook eens neen kunnen zeggen". Zijn dergelijke dingen dan niet „arbeiden in de gemeente"? De gemeente zelf vraagt het toch?

Ja, wel zeker, hoor ik mij daar iemand toeroepen, maar jullie, dominé's, gaat zoo vaak uit spreken en jullie schrijft in allerlei kranten en zóó.

Ik stem toe, deze dingen zou men kunnen laten.

Maar —, als gij eerst bedenkt, hoe weinig avonden of een dominé in een groote stad vrij heeft, voor zichzelf, dan is het terstond al duidelijk, dat de tijd, die hij hiervoor geeft, afgezien van de vraag, of hij er toch ook niet recht op heeft één avond voor zichzelf te hebben, al zéér gering.

Bovendien, heeft ook b.v. de jeugdbeweging, in 'tgeheel genomen, geen recht op de dominé's? Is dat geen arbeid in Gods Koninkrijk?

Zouden onze kerken de Pers kunnen missen? Hebben zij geen behoefte aan geregelde geestelijke leiding?

Ik zeg nog eens, op dit terrein is bezuiniging van tijd mogelijk.

Maar de groote vraag is voor mij, of, als alle dominé's zich van dit werk onthielden, er straks niet een krachtige roep door de kerken zou gaan: „Och, broeders, dienaren des Woords, houdt u niet afzijdig, helpt ons in ons organisatie-leven, helpt ons met uw woord in de pers."

Nog eens: als br. Hollander slaat, dan buig ik mijn hoofd en zeg: „mea culpa". „Ik heb gezondigd"; maar evenzeer ben ik overtuigd, dat hij eenzijdig de dingen ziet en dat hij te weinig oog heeft voor de waarheid, dat de kerken, de groote stadskerken schuldigen staan, door te weinig arbeiders in den wijngaard te zenden en dat zij daardoor zelf mee oorzaak worden van te kort in de bearbeiding der kudde.

Maar wat ik veel en veel erger vind, dat is wat br. Hollander schrijft over wat in den laatsten tijd in onze kerken aan de orde is over de quaestie van het „Zelfonderzoek".

Wat hij daarvan zegt, acht ik onverantwoordelijk; dat getuigt er van, dat hij niet doorziet, waarover het hier gaat; dat is snijdend onbillijk tegenover hen, die hij door zulk schrijven treft.

Begrijpt broeder Hollander dan niet, dat als wij over deze dingen schrijven, het ons te doen is, niet om het handhaven van eigen meening, maar

den geopenbaarden wil van God, hebben we voor den verborgen wil des Heeren niet te vreezen! Integendeel!

En over dien verborgen wil moeten we niet filosoferen, wat die al dan niet inhoudt. De regel voor dominees-met-een-beroep „Geen licht, is licht" is uitstekend. Want als er geen duidelijke aanwijzing in de voor ieder bekende geboden Gods is gelegen, en het, aan die geboden gebonden en door dien band alleen GEZONDE verstand, ook niets bijzonders ziet, blijft dan, waar ge zijt —, en spreek niet over handen Gods en fingerwijzingen en dergelijke, die zeer boven-natuurlijk klinken, maar in strijd zijn met de volle uitstorting van den Heiligen Geest, en de bedeeeling des Woords, waar wij in leven mogen.

De hand van God is duidelijk in Jezus Christus en in Diens werk als Heiland. Verder ZIE ik die hand niet, wel weet ik die aanwezig, in al de gebeurtenissen, die mij treffen, en die mij niet treffen.

...

Wat in de tweede plaats in den brief van Revius opvalt, is de tegenstelling met Vondels bekende elegie: „Wat treurt gij hooggeleerde Vos, En fronsht het voorhoofd van verdriet. Misgun uw zoon den hemel niet, De hemel trekt, al, laat hem los", en wat daar verder volgt.

Bij verschillende begrafenissen meenen ook Gereformeerde predikanten en andere sprekers goed te doen, deze en volgende verzen van Vondels troost-zang op te zeggen. Dat pleegt veel indruk te maken, maar of het niet beter is, het evangelie van Jezus Christus te verkondigen met zijn dubbele toepassing op levenden en dooden, is een andere vraag.

Revius schrijft over de uitgave van een goddeloos boek van een jood —, Vondel spreekt van een rijk beladen kiel.

Wij zijn geneigd in de beoordeeling der betekenissen van het leven van dezen zoon van Vossius voor het koninkrijk Gods, meer om de meening van Revius te geven, dan om die van Vondel, maar het valt ons op, dat de interpretatie van Vondel van de „Hand Gods" wel heel anders was, dan die van zijn collega in de dichtkunst, maar tegenstander in theologie.

Ook deze omstandigheid moet ons tot voorzichtigheid dringen, bij het reciteeren van poëzie op de plaats, waar het Woord van God vertolkt dient te worden.

om het heil van Gods Kerk, om de eere Gods en van Christus?

Kijk, br. Hollander meent, dat de dominé's de gemeente niet kennen.

Maar wij zitten toch wel zooveel aan ziekbedden en sterfbedden, dat wij weten hoe het in 't algemeen staat met de zekerheid, met de blijdschap des geloofs onder Gods volk.

O, aan die zekerheid ontbreekt zoo ontzaglijk veel; daardoor mist Gods volk zijn blijdschap en daardoor krijgt God niet de eer die Hem toekomt.

En dat is het wat er ons toe gebracht heeft ons te bezinnen en, toen wij tot de overtuiging gekomen waren, dat wij hadden gevonden waar de wortel van het kwaad school, den mond open te doen en te roepen naar wat wij gevoelden als den weg des Woords.

Het is het mededoogen met de twijfelende zielen, met de arme schapen, die niet durven te eten van de weide, waarin God hen voerde, dat wij niet aflaten van te getuigen.

En nu zegt br. Hollander:

„als men de Gereformeerde Kerken kapot wil maken, — dan moet men kwesties als deze aan de orde stellen"; en —

„Als men ons, menschen onder de galerij, uit de Gereformeerde Kerken wil drijven (ik gebruik dit woord met opzet), naar gemeenschappen, waar wij niet hooren, dan laadt men wel een groote verantwoordelijkheid op zich."

Broeder Hollander heeft willen waarschuwen; prachtig.

Maar dan moet hij er zich ook rekenschap van geven wat hij zegt en hoe hij het zegt.

En nu moet hij zich eens goed indenken wat dat inhoudt, dat hij hen, die uit volle overtuiging, om Gods en der gemeente wil, meenen, dat zij zoo moeten spreken als zij spreken, op die manier te lijf gaat.

Hier slaat de stem van onder de galerij over.

Hier is over het werk van broeders, die even fel als br. Hollander het heil van Sion begeeren, een oordeelen, dat geen pas geeft.

En werden daar nu nog steekhoudende argumenten voor aangevoerd. Maar daaraan ontbreekt het in dezen.

Inderdaad, broeder Hollander toont, dat hij het vraagstuk dat hier aan de orde is niet alzijdig genoeg zich heeft eigen gemaakt. Hij schrijft: „Gedurig zelfonderzoek naar den „staat", bij het licht van Gods Woord en door de werking van Zijn Geest, doet de wortels van het geloof dieper in de aarde dringen en verbindt nauwer aan Christus."

Ja, dat staat er nu zoo maar.

Maar nu komt eerst de vraag:

Het is ver van me, om ook maar iets te zeggen ten nadeele van Vondels poëzie. Maar ik kan mij toch niet onttrekken aan de gedachte, dat Vondel hier meer den Griekschen onsterfelijkheidshemel beschrijft, dan de toekomst-verwachting van den christen. Er is een vroomheid, die op elken wortel stoelen, niet alleen, maar zelfs bloeien kan. Dierbaar spreken over God hooren we ook Hitler. De N.S.B. heeft nu ook een vrome brochure! Eeuwigheids-heimwee en hemelverlangen is niet iets specifiek-christelijks, we vinden het in allerlei religieusiteit van zeer verschillenden aard en mengsels. En de troost van Vondel aan Vossius is goed bedoeld en mooi gezegd, doch ons geloof vraagt in leven en sterven om Jezus Christus! Bij de begrafenissen van Gods kinderen hoort niet de lijkzang van Vondel met zijn hoogmoedig berusten (zie vooral de laatste strophe) maar het antwoord op de eerste vraag van onzen Catechismus.

Over een vaas, die breekt, om haar inhoud uit te storten — over een schip, dat met rijke lading in de haven landt, worden ook de meditaties geschreven van het zondagsnummer in de neutrale pers en toespraken gehouden bij de crematie op Westerveld. Doch wij buigen ons hoofd onder de schande, die ons lichaam overkomt van wege de zonde, en heffen het hoofd in de belijdenis: ik geloof de vergeving der zonden, de wederopstanding des vleesches en een eeuwig leven.

Men kan deze poëzie van Vondel wel algemeen-Christelijk noemen, maar dat is lang niet breed genoeg. De algemeenheid van deze onsterfelijkheidsmystiek is zóó wijd, dat de nadere bepaling „christelijk" te eng is. We hebben hier, dunkt me, een symptoom er van, hoe groot de invloed van het Grieksche dualisme is en hoe licht het bijbelsch realisme opzij gedrongen wordt door Platonisch idealisme. Niet in de leer, maar wel in onze vroomheid. Ook die vroomheid moet voortdurend worden gereformeerd, om waarlijk bijbelsch te zijn, dat is christelijk. Daartoe laten we ons juist aan plaatsen van den grootsten ernst niet leiden door den invloed van Plato, noch ons troosten met de wijsheid der Stoa, maar door het woord van God en onze gereformeerde geloofsbelijdenis.

Heemstede.

A. DONDORP.